

Він вже був там

Паломництво до пам'ятників Шевченкові по всьому світу

Перше видання

Д-р Олександр (Саша) Кондрашов

DROKACADEMY · 2026

Love. Care. Share.

Як цитувати цю книгу

Кондрашов, О. (2026). *Він вже був там: Паломництво до пам'ятників Шевченкові по всьому світу* (1-ше вид.). DROKACADEMY.

Англійське видання: Kondrashov, O. (2026). *He was already there: A pilgrimage to Shevchenko monuments around the world* (1st ed.). DROKACADEMY.

© 2026 Олександр Кондрашов. Усі права застережено. Короткі уривки можна цитувати для викладання, навчання і досліджень із повним посиланням і зазначенням автора. Будь-яке інше використання, зокрема копіювання або поширення книги чи розділу, потребує письмового дозволу автора: sasha@drokacademy.ca. Автор не отримує доходу від цієї книги. Кошти, що залишаються після виробничих витрат, підтримують студентів. Автор підтримує студентів, які доглядають за рідними, і тих, хто стоїть з Україною.

Перше видання, жовтень 2026 року.

Читачі, які купують цю книгу, безкоштовно отримують кожне переглянуте перше видання: пишіть на sasha@drokacademy.ca.

Перше видання лишається авторським і надалі оновлюватиметься. Другі видання пишуться разом зі співавторами, які мають власний досвід; там, де вони бачать питання інакше, кожен погляд подано з його джерелами.

Інструменти штучного інтелекту допомагали в дослідженні, написанні та перекладі цієї книги. Ця допомога була значною, і я вдячний за неї. Я сам читаю і вичитую свою книгу, і кожна думка та кожне рішення в ній лишаються моєю відповідальністю.

Контакт: sasha@drokacademy.ca · drokacademy.ca

Зміст

Присвята....5

Подяки....8

Вступ....12

Частина перша: Одинадцять міст, один поет....15

- Він вже був там: Крань, Словенія....16
- Він вже був там: Відень, Австрія....25
- Він вже був там: Вашингтон, округ Колумбія, США....33
- Він вже був там: Братислава, Словаччина....42
- Він вже був там: Заґреб, Хорватія....48
- Він вже був там: Прага, Чехія....53
- Він вже був там: Париж, Франція....59
- Він вже був там: Лісабон, Португалія....65
- Він вже був там: Київ, Україна....73
- Він вже був там: Львів, Україна....81
- Він вже був там: Вінніпеґ, Канада....88

Частина друга: Пам'ятники Шевченкові поза Україною....97

- Світовий слід пам'ятників Тарасові Шевченку....98
- Головний перелік: усі задокументовані пам'ятники поза Україною....106

Запрошення продовжити....128

Про автора....135

День перший

Він вже був там: Крань, Словенія

День Шевченка, 9 березня

У цьому розділі

- Відхилення до відправлення в Любляну
- Парк Ла Сіота та Алея сучасників
- Два поети, два народи, одна алея
- Поезія, яку я читав
- Перед конференцією
- Про цей пам'ятник
- Список використаної літератури

Світлина 1. *Крань.*

Сьогодні 9 березня. День Шевченка. День народження Тараса Григоровича Шевченка — народженого 1814 року в селі Моринці Київського краю в кріпацтві, в лоні імперії, яка не визнавала за ним права на мову, — і який, попри все, став голосом, що повернув цю мову цілому народові.

На честь цього дня я починаю щось, що давно хотів зробити: ділитися серією особистих зустрічей із пам'ятниками Шевченка, які я відвідав по всьому світу. Не як історик і не як куратор. Просто як українець-канадець, який понад двадцять років рухається по цьому світу й знову і знову виявляє: Шевченко знаходить тебе сам — у парках, на площах, у містах, де ти не сподівався, у моменти, до яких ти не був цілком готовий.

Цього тижня — по одній оповіді на день. Кожна — інше місце. Кожна — той самий поет, що дивиться у відповідь.

Починаємо з Краня, Словенія.

Відхилення до відправлення в Любляну

Потяг з Любляни до Краня їде сорок хвилин — короткий маршрут через передгір'я Юліанських Альп, повз зелені долини й таку чисту, неквапну словенську природу, від якої відчуваєш: у світі ще є тихі місця. Я приїхав до Любляни на кілька годин раніше до конференційної вечері й точно знав, куди прямую.

Крань — четверте за величиною місто Словенії, але носить свій розмір легко. Стара частина міста розташована на скелястому мисі над злиттям річок Сава й Кокра — середньовічні вежі над бурхливою льодовиковою водою. Вузькі бруковані вулиці, барокові фасади й усюди — присутність Франсе Прешерна.

Прешерн для Словенії — те саме, що Шевченко для України: національний поет, людина, чиї вірші дали маленькому, непоміченому народові гідність і душу. Його обличчя — на словенській монеті в два євро. Його вірш «Здравлиця» став національним гімном. Він писав мовою, яку Габсбурзька імперія вважала провінційною. І все одно писав. Чи не нагадує це щось?

Я читав про пам'ятник в інтернеті — відкритий 8 листопада 2021 року, напередодні Дня української мови й писемності, — і його образ лишився зі мною: Шевченко, у бронзі, стоїть не сам, а серед сучасників. Не ізольований. Не на постаменті посеред площі, далекий і церемоніальний. А на алеї, на рівні очей, серед рівних.

Мені треба було це побачити.

Парк Ла Сіота та Алея сучасників

Парк Ла Сіота — не грандіозне місце. Це міський парк у центрі Краня: доріжки, дерева, лавки, сім'ї з собаками й дитячими візочками. Місце, де звичайне життя байдуже триває навколо будь-яких пам'ятників, що в ньому є.

Але те, що місто створило тут, — тихо й разом з тим незвичайно. Алея сучасників Прешерна — це пішохідна доріжка, обабіч якої розставлені бюсти поетів і письменників, які жили поруч із Прешерном у першій половині дев'ятнадцятого сторіччя: кожен — культурний титан для свого народу, кожен — ім'я, що несе в собі пам'ять цілої нації. Тарас Шевченко для України, від 2021 року. Адам Міцкевич для Польщі, від 2024 року.

Бюст створений народним художником України, скульптором Сейфаддіном Алі-оглу Ґурбановим. Це гідна робота: обличчя міцне й зосереджене, погляд прямий і спокійний — та скульптурна присутність, яка не вимагає уваги, але утримує її, коли зупиняєшся.

Я стояв перед ним довго. Навколо парк жив своїм звичайним життям. Словенські діти пробігали з батьками. Пара сиділа на лавці неподалік, поглинена розмовою. Собака смикав повідок. Ніхто особливо не помічав українця-канадця, що застиг посеред доріжки, прапор у руці, і вдивлявся в бронзове обличчя.

Але я помічав усе.

Два поети, два народи, одна алея

На церемонії відкриття в листопаді 2021 року мер Краня Матяж Ракович сказав слова, до яких я повертаюся: «Значення Прешерна для словенців схоже на значення Шевченка для українців. Зміст поезії Шевченка дуже близький за духом до поезії Франсе Прешерна».

Я думав про цю паралель роками — задовго до того, як відвідав Крань. Обидва жили під владою імперій, що їх заперечували. Обидва писали мовами, які їхні правителі вважали другорядними, небезпечними, незручними. Обидва розуміли: поезія — це не прикраса, а спротив, ідентичність, виживання. Прешерн помер 1849-го, у сорок вісім

років. Шевченко помер 1861-го, у сорок сім. Жоден не дожив, щоб побачити, чим стали їхні слова.

Посол Бродович, виступаючи на церемонії словенською мовою — жест, що глибоко зворушує мене, — сказав, що Шевченко є «постаттю, що об'єднує українців як в Україні, так і поза її межами» і що покоління українців цілком справедливо називали його батьком української нації.

Стоячи на тій алеї, я думав, наскільки це важливо й наскільки рідко — коли інший народ каже: твій поет належить тут, серед наших поетів. Твоя пам'ять належить на нашій вулиці. Не як гість, не як курйоз, а як сучасник. Рівний.

Крань зробив це. І я вдячний.

Поезія, яку я читав

Є річ, яку я роблю біля пам'ятників Шевченка. Я читаю щось. Не голосно, не для когось. Це особиста звичка — почасти ритуал, почасти молитва, почасти проста потреба почути українську мову в повітрі чужого місця.

У Крані, стоячи біля річки Кокра в словенському міському парку, я читав вірш, що приходить до мене найприродніше, коли я далеко від України — той, що не про відстань, а про приналежність:

«Заповіт»

Як умру, то поховайте

Мене на могилі

Серед степу широкого

На Вкраїні милій,

Щоб лани широкополі,

І Дніпро, і кручі

Було видно, було чути,

Як реве ревучий.

І в сім'ї вольній, новій

Не забудьте пом'янути

Незлим тихим словом.

Слова зависли в повітрі парку на мить. Потім десь у деревах озвався птах, і звичайне життя відновилося.

Я також подумав про інший вірш — інтимніший, неспокійніший, що видався доречним для українця-канадця, який стоїть на чужій землі, далеко від степу й прерій, і намагається осмислити, що означає носити мову з собою всюди:

«Думи мої, думи мої»

Думи мої, думи мої,

Лихо мені з вами!

Нащо стали на папері

Сумними рядами?

Чом вас вітер не розвіяв

В степу, як пилину?

Чом вас люди не забули,

Як свою дитину?

Є щось, що Шевченко розумів — і що розумів Прешерн: вірш переживає поета, переживає імперію, переживає мовчання, накинуте на народ. Бюст у кранському

парку — тому свідчення. Український поет, що стоїть у Словенії серед ровесників свого сторіччя, — назавжди.

Перед конференцією

Я зробив свої фотографії. Доторкнувся до холодної бронзи — так, як торкаються надгробного каменю або дверей будинку, де виріс. Тихо сказав: «Слава Україні». Потім пройшов через стару частину Краня, повз будинок Прешерна, вниз до річки й рушив до вокзалу.

Конференція в Любляні була чудова. Хороші доповіді, хороші розмови, неймовірна гостинність на честь 70-річчя соціальної роботи як професії — з неймовірними соціальними працівниками під керівництвом Дар'ї Завіршек. Попри конференцію, я пам'ятаю саме ту поїздку до Краня — у листопаді, перед тим, як усе почалося.

Шевченко вже був там. Він завжди вже є там — у цих місцях, чекає в парках, на університетських подвір'ях, на околицях чужих міст — на українців і членів Української діаспори, що прибудуть, знайдуть його й пригадають, хто вони.

Ось що дає пам'ятник. Не бронза, не церемонія, не промови — хоча все це важливо. Дає очікування. Його постійність. Знання, що де б ти не мандрував, десь у світі він стоїть на вулиці й ти можеш прийти до нього.

Далі цього тижня. Кожен день — інше місто. Той самий поет, що дивиться у відповідь.

Слава Україні.

Про цей пам'ятник

Світлина 2. *Крань.*

Бюст Тараса Шевченка відкрито 8 листопада 2021 року в парку Ла Сіота в Крані, Словенія, — напередодні Дня української мови й писемності. Його створив народний художник України, скульптор Сейфаддін Алі-оглу Ґурбанов; бюст розміщено на Алеї сучасників Прешерна. На церемонії були присутні мер Краня Матяж Ракович, Посол України в Словенії Михайло Бродович і Почесний консул України в Словенії Санді Брезовнік. Посол Бродович вручив мерові примірник «Кобзаря» у перекладі словенською мовою.

Список використаної літератури

Localhistory. (2021, 10 листопада). У Словенії відкрили пам'ятник Тарасу Шевченку. Local History. https://localhistory.org.ua/news/u-sloveniyi-vidkrili-pamiatnik-tarasu-shevchenku/

Istorychna Pravda. (2021, 10 листопада). У Словенії урочисто відкрили пам'ятник Тарасу Шевченку. https://www.istpravda.com.ua/short/618b8af35fc8d/

Ukrinform. (2021, 6 листопада). У Словенії урочисто відкриють пам'ятник Тарасу Шевченку. https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/3345700-u-slovenii-urocisto-vidkriut-pamatnik-tarasu-sevcenku.html

P. Š. (2021, November 8). V Kranju še en kip Prešernovega sodobnika. Žurnal24. https://www.zurnal24.si/gorenjska/v-kranju-se-en-kip-presernovega-sodobnika-376109

A. L. (2024, March 22). Prešernov sodobnik pripeljal v Kranj predsednika Poljske. Žurnal24. https://www.zurnal24.si/gorenjska/presernov-sodobnik-pripeljal-v-kranj-predsednika-poljske-421224

Wikipedia. (n.d.). France Prešeren. https://en.wikipedia.org/wiki/France_Prešeren

Enjoyed this sample?

The full book is available at krasun.ca.

Teachers and community groups can request a review copy:
sasha@drokacademy.ca